

БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШДА МАКТАБ, ОИЛА, МАҲАЛЛА ВА ҲОКИМЛИКЛАР ҲАМКОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ АСОСЛАРИ

Химматалиев Д.О.

педагогика фанлари доктори, профессор,

Толибаева Э. А.

*Таълим муассасалари бошқарув мутахассислиги I курс магистранти,
Чирчиқ давлат педагогика университети*

Таянч сўзлар: мактаб, тадбир, ҳамкорлик, конференция, учрашув, маъруза, тренинг, маъруза, маслаҳат.

Ключевые слова: школа, мероприятие, сотрудничество, конференция, встреча, лекция, тренинг, лекция, консультация.

Key words: school, event, cooperation, conference, meeting, lecture, training, lecture, consultation.

Ижтимоий ҳаётдаги ҳар қандай ўзгаришлар таълим тизимидаги ўзгаришларга олиб келади. Давлат-жамоат бошқаруви тизимини татбиқ этиш механизмларидан бири таълим муассасалари ва ота-оналар ҳамкорлиги учун шарт-шароит яратишдир.

Баркамол авлодни тарбиялашда мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлаш таълим муаммоларини ҳал этишда етарли даражада хабардорликка олиб келади. Бундан ташқари, ота-оналар таълим хизматларининг асосий мижозлари сифатида уларнинг сифати устидан жамоатчилик назоратини тўлиқ амалга оширишлари ва доимо таълим муассасасидаги ишларнинг ҳолати ва таълимни ривожлантириш истиқболлари ҳақида етарли маълумотга эга бўлишларига сабаб бўлади.

Мамлакатимиз олимлари М.Бекмуродов [1], А.Умаров [6], Т.Матибаев [3] ва бошқаларнинг тадқиқотларида ёшларнинг оилавий муҳитда ижтимоий-маънавий тарбияси муаммолари ўрганилган.

Баркамол авлодни маънавий-ахлоқий тарбиялаш, ўз Ватани ва халқига содиқ фуқарони шакллантириш бўйича мактабларнинг оила, маҳалла ва

ҳокимликлар, жамоат ташкилотлари ва жамғармалар билан ўзаро ҳамкорлигини амалга ошириш мустақил дунёқарашга эга, аждодларимизнинг бебаҳо мероси ва замонавий тафаккурга таяниб яшайдиган баркамол шахс - комил инсонни тарбиялаш имконини беради, бу вазифаларни амалга оширишда кенг жамоатчилик билан ҳамкорлик ишларини амалга ошириш мақсадга мувофиқдир.

Баркамол авлодни тарбиялашда мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлаш болаларнинг маънавий баркамол ва жисмоний соғлом бўлишларига ўз ҳиссасини қўшади. Бу ҳамкорликнинг вазифалари:

- оилада соғлом ижтимоий муҳитни яратиш, миллий рух ва турмуш тарзини ҳисобга олган ҳолда фарзандларда ота-она, Ватанга муҳаббат туйғусини шакллантириш;
- болаларнинг қизиқиши, иқтидори ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда касбга йўналтириш;
- уларни мустақил фикрлашга ўргатиш, миллий мафкурага садоқат руҳида тарбиялаш;
- болаларнинг бўш вақтларини тўғри ташкил этиш ва уларнинг қўшимча таълим олишларига шарт-шароит яратиш ва бошқаларни ўз ичига олади.

Баркамол авлодни тарбиялашда мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлаш ота-оналарнинг бошқарувида мактаб меъёрий ҳужжатлари, таълим дастурларини амалга оширилиши ва таълим муассасасининг ривожланиш дастурини ишлаб чиқиш имконини беради. Кўпгина ота-оналар таълим ва тарбия, асосий умумий таълимнинг давлат таълим стандартини жорий этишни қўллаб-қувватлаш, касбга йўналтириш, ихтисослаштирилган таълим, ҳуқуқбузарликлар ва ноқонуний хатти-ҳаракатларнинг олдини олиш, болалар ва ёшлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш масалаларида ўз таклифларини киритишлари керак.

Таълим соҳасидаги мавжуд вазият оилани ижтимоий-педагогик қўллаб-қувватлашнинг янги, янада самарали тизимини яратишни, оила институти ва таълим муассасалари ўртасида янги муносабатларни қуришни тақозо этмоқда. Бундай жараённи ташкил этиш жамиятда рўй бераётган ўзгаришларнинг моҳиятини чуқур англашни, позицияларни мувофиқлаштиришни, ўқитувчилар ва ота-оналар жамоаси томонидан қабул қилинган концепцияни ишлаб чиқишни талаб қилади. Бунинг учун ота-оналарнинг педагогик маданиятини оширишга ундайдиган тегишли шарт-шароитлар тизими керак:

- ривожланаётган бола шахсининг талаблари ва эҳтиёжлари;

- унинг шахсий ривожланиши ва касбий ўзини ўзи белгилаш жараёнининг ўзига хос хусусиятлари;
- ота-оналарнинг олдинги тажрибасига ва уларнинг педагогик таълим жараёнига таяниш зарур.

Мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг шарт:

- болалар ривожланишининг турли босқичларида таълим позициялари, кадриятлари, мақсадлари, вазифалари, меъёрларини мувофиқлаштириш;
- болаларни тарбиялашда уларнинг ёши эҳтиёжлари ва хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ягона ёндашув ва талабларни ишлаб чиқиш;
- ривожланишнинг ҳар бир ёш босқичида асосий ривожланиш вазифалари, жинси, саломатлиги, темпераменти ва бошқаларни эътиборга олишдан иборат.

Мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлаш болани шахс сифатида тарбиялаш ва ривожлантириш шакллари ва усуллари ишлаб чиқиш ва амалга оширишда самарали бўлади. Мактаб ўқитувчилари ва ота-оналар ўртасидаги иш тизимининг етакчи ғояси ҳар бир боланинг оиласи билан ҳамкорликни ўрнатиш, ўзаро ёрдам ва манфаатлар ҳамжамиятини яратишдир. Оила ва мактаб ўртасидаги ўзаро муносабатлар жараёни ота-оналарни таълим жараёнига, бўш вақтни ўтказишга, болалар ва педагогик жамоа билан ўзаро муносабатларга жалб қилишга қаратилган бўлиши керак. Ўқитувчи ҳар бир ўқувчининг оиласи алоҳида эканлигини унутмаслиги керак, шунинг учун умумий таълим ташкилоти томонидан ҳамкорликнинг индивидуал шаклларида фойдаланиш яхши муносабатларни ўрнатиш ва ота-оналар билан алоқа ўрнатишда муҳим ва самаралироқ бўлади [4]. Таълим муассасаси ва оила ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг индивидуал шаклларига қуйидагилар киради:

- ўқувчиларнинг ота-оналари билан телефон орқали суҳбатлар;
- индивидуал учрашувлар; суҳбатлар;
- пайдо бўлган масалалар бўйича маслаҳатлашувлар;
- боланинг оиласига ташриф буюриш;
- ота-оналар билан ёзишмалар ва бошқалар.

Ҳозирги вақтда ўқитувчиларнинг ҳамкорликнинг индивидуал шаклларида фойдаланишга бўлган эҳтиёжи сезиларли даражада ошди ва нафақат умумий таълим ташкилоти, балки ота-оналар томонидан ҳам намоён бўлди [2]. Ўқитувчининг оила билан индивидуал ишлаши жуда самарали. Бу ота-оналарнинг мактаб ўқувчиларига қўядиган талабларни

ички қабул қилишларига ва мактаб ва синф ҳаётида фаол иштирок этишга олиб келади. Ўқитувчининг оила билан индивидуал ишлаши туфайли болалар ва уларнинг ота-оналари ўқишга қизиқиш билдира бошлайдилар, бунинг натижасида уларнинг ютуқлари ошади, ўзини ўзи қадрлаши юқори бўлади ва уй вазифаларини тайёрлаш янада муваффақиятли бўлади. Ҳамкорликнинг жамоавий ва гуруҳ шакллари умумий таълим ташкилотининг барча ёки алоҳида ота-оналар гуруҳлари билан биргаликдаги ишини ўз ичига олади. Улар маълум синфдаги муаммоларни аниқлаш, уларни ҳал қилиш йўлларини топиш ва барча ота-оналарни мактаб ишларига жалб қилиш учун мўлжалланган. Ҳамкорликнинг бундай шаклларида фойдаланиш ҳар бир ота-онага мактаб ва синф ҳаётида фаол иштирок этиш имконини беради.

Мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлашнинг асосий шакллари қуйидагилардан иборат:

- мактаб миқёсида ва синфда ота-оналар йиғилишлари;
- мактаб тадбирлари, концертлар ўтказиш;
- очиқ эшиклар куни (ота-оналар куни);
- ота-оналар қўмитасини яратиш ва яқин ҳамкорлик қилиш;
- тематик конференциялар;
- ота-оналарнинг ижодий гуруҳлари билан ишлаш;
- савол-жавоблар куни;
- гуруҳ маслаҳатлари;
- ота-оналарнинг мактаб маъмурияти ва педагогик жамоа билан учрашувлари;
- ота-оналар учун маърузалар;
- маҳорат дарслари, тренинглар;
- ўқув фильмларини кўриш ва кейинги муҳокамалар;
- ота-оналар мактаблари ва бошқалар [5].

Мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлашнинг анъанавий ва ноанъанавий шакллари ҳам мавжуд. Анъанавий шакллар - бу барча таълим муассасалари учун умумий бўлган, йиллар давомида синовдан ўтган шаклдир. Буларга мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимлик ўртасида йиғилишлар ўтказиш, маърузалар ташкил этиш, педагогик суҳбатлар, тадбирларни биргаликда ташкил этиш, индивидуал ва гуруҳ маслаҳатлари ва бошқалар киради. Ҳамкорликнинг ноанъанавий шаклларида мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар билан ҳамкорликда ишлашнинг замонавий шакллари киради. Буларга мунозаралар, семинарлар, давра суҳбатлари ва бошқалар киради.

Шундай қилиб, мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлаш ўқувчиларнинг уйғун ривожланишига қаратилган ўзаро фаол таълим тизимини яратишдир. Баркамол авлодни тарбиялашда мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлаш самарали ишлаш усулини онгли равишда танлаш имконини беради. Ўқитувчининг малакаси ва педагогик маҳорати, бир томондан, муайян шароитларнинг объектив таъсирини ҳисобга олиш қобилиятида, бошқа томондан, баркамол авлодни тарбиялашда мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлаш, жамоада ҳамкорликдаги ўзаро муносабатларни ривожлантириш учун зарур шарт-шароитларни яратиш қобилиятида намоён бўлади.

Адабиётлар:

1. Бекмуродов М. Ўзбек менталитети. Тошкент: Info Capital Group, 2011.
2. Волокитина Ю.Н. Инновационные формы взаимодействия учителей начальных классов и родителей / Ю. Н. Волокитина // Концепт : науч.-метод. электрон. журн. – 2017. – Т. 34. – С. 37–41.
3. Матибаев Т.Б. Ўзбекистонда давлат ва жамият ҳаётининг демократлашуви жараёнида ижтимоий ҳамкорлик тизимини ривожлантириш омиллари. Соц. фан. док. (DSc) автореф. – Тошкент: 2017.
4. Москвина Н.И. Взаимодействие семьи и школы / Н. И Москвина // Кл. руководитель. – 2005. – № 5. – С. 102–107.
5. Подласый И.П. Педагогика начальных классов / И. П. Подласый. – М. : Владос, 2008. – 210 с.
6. Умаров А.А. Ижтимоий-маданий тараққиётни таъминлаш ва қомил инсон шахсини шакллантиришда мутолаанинг роли. – Соц. фан. докт. дисс. – Тошкент: ТошДМИ, 2005.

РЕЗЮМЕ

Таълим соҳасидаги мавжуд вазият оилани ижтимоий-педагогик қўллаб-қувватлашнинг янги, янада самарали тизимини яратишни, оила институти ва таълим муассасалари ўртасида янги муносабатларни қуришни тақозо этмоқда. Мақолада мактаб, оила, маҳалла ва ҳокимликлар ҳамкорлигини таъминлашнинг асосий шакллари ёритиб берилган.

РЕЗЮМЕ

Современная ситуация в сфере образования требует создания новой, более эффективной системы социально-педагогической поддержки семьи, установления новых отношений между институтом семьи и образовательными учреждениями. В статье описаны основные формы обеспечения сотрудничества школы, семьи, района и администрации.

SUMMARY

The current situation in the field of education requires the creation of a new, more effective system of social and pedagogical support for the family, the establishment of new relations between the institution of the family and educational institutions. The article describes the main forms of ensuring cooperation between school, family, district and administration.